

Cumann Béaloidis Chonamara

Pádraig Ó Héalaí

Sa bhliain 1987 shocraigh an Cumann le Béaloides Éireann tionól bliantúil a eagrú lasmuigh de Bhaile Átha Cliath mar chuid dá n-imeachtaí feasta agus tugadh an chéad tionól díobh sin le chéile ar an gCeathrú Rua, 24-6 Aibreán, an bhliain sin. Cuireadh foireann bhreá cainteoirí ar fáil agus ócáid spreagúil thaitneamhach a bhí inti inar deineadh cíoradh ar scéalaíocht, ceol, seanchas agus damhsa an cheantair. Ba le linn an tionóil sin, nuair a theip ar an Ollamh Caoimhín Ó Nualláin a nótaí féin a léamh agus é ag tabhairt léachta, a chaith sé an chaint atá athráite go minic ó shin: ‘Mo leithscéal,’ ar seisean, ‘nach féidir liom mo scríbhneoireacht féin a léamh, ach ar a laghad táim sásta an dearbhú sin a bheith agam nach púca mé.’

De bharr na spéise a músclaíodh in ábhar an bhéaloidis an deireadh seachtaine sin, rith sé le roinnt daoine a d’fhreastail ar an tionól gurbh fhiú cumann logánta a bhunú a dhíreodh aird ar thraidisiún an cheantair agus a thabharfadh ardán don traidisiún béal agus don eolas ar an seansaol a bhí ar marthain i gcónaí sa phobal seo. Tuigeadh freisin go ndéanfadh a leithéid seo de chumann freastal ar dhaoine ar suim leo an béaloides agus gur áis a bheadh ann le tuilleadh eolais a scaipeadh ar an ngné sin dár n-oidhreacht.

D’fhonn na haidhmeanna sin a chur chun cinn, fógraíodh cruinniú poiblí in Áras Uí Chadhain, ar an gCeathrú Rua ar an 8ú Deireadh Fómhar 1987. Ag an gcruinniú sin ceapadh Pádraig Phiarais Ó Conaire mar Uachtarán ar an gCumann agus Pádraig Ó Héalaí mar Chathaoirleach. Ar na daoine eile a d’fhreastail ar an gcruinniú bhí Tom Pheaidí Mac Diarmada, Tom Bheartla Ó Flatharta, Séamas Ó Scolaí, Sarah Ghriallais agus Máirtín Ó Briain. Go luath tar éis bhunú an Chumainn thoiligh Áine de Bhailís, Áras Uí Chadhain, cúram a dhéanamh de ghnóthaí rúnaíochta an Chumainn agus rinne Aindí Ó Peircín gnó an Chisteora. Chomhlíon baill eile d’fhoireann an Árais, agus an Acadaimh níos déanaí, dualgas na n-oifigeach seo i gcaitheamh na mblianta — Bríd Ní Dhonnchú, Caitríona Uí Chualáin, Máirín Mhic Dhonnchadha, Ódí Ní Chéilleachair, Máire Ní Chualáin agus Baba Uí Loingsigh.

Cuirtear fógra amach chuig baill an Chumainn faoin gCruinniú Cinn Bhliana ag a dtoghtar oifigigh don bhliain dar gcionn agus ag a socraítear na himeachtaí a bheidh le réachtáil. Ar na baill is minicí a d’fhreastail agus a fhreastalaíonn fós ar an gcruinniú sin tá Máirín Mhic Lochlainn, Dónal Ó Broin, Peadar Tomaí Mac Donnchadha, Máire Ní Fhlathartaigh agus Hilearaí Nic Cába. Ag an gcruinniú cinnbhliana sa Mheitheamh seo caite ceapadh Pádraig Ó Héalaí mar Chathaoirleach, Baba Uí Loingsigh mar Rúnaí, Lochlainn Ó Tuairisg mar Leaschathaoirleach/ Oifigeach Caidrimh Poiblí agus Máire Ní Chualáin mar Chisteoir.

Roinnt blianta ó shin socraíodh i gcomhar leis an

An Leacht Ómóis

gCumann le Béaloides Éireann gur chuí aitheantas a thabhairt do mhórshaibhreas na n-ealaíona traidisiúnta i gceantar Chonamara agus do na máistrí a bhí ar na healaíona úd. Bhí sé de thoradh ar an mbeartas sin gur tógadh an leacht breá ómóis atá anois ina sheasamh ag an Teallach ag crosbhóthar Charna gona inscríbhinn: ‘In ómós seanchaithe agus lucht caomhnaithe an dúchais sa bpobal seo’. Bhronn Mícheál Ó Móráin an stráice talún go fonnmhar, sholáthraigh Máirtín Bán Breathnach an leac in aisce, shocraigh Comhairle Contae na Gaillimhe ar an láthair í agus ba iad Réamonn Ó Flathartaigh agus Tomás Ó Tuathail a dhear an inscríbhinn.

Nocht Peadar Ó Ceannabháin an leacht 30 Aibreán 1994 ag ócáid ag a ndearnadh ceiliúradh cuí orthu siúd go léir a chuir le hoidhreacht an cheantair, agus tugadh aitheantas freisin don ról ceannródaíoch a bhí ag Johnny Simon Ó Ceoinín, Pádraig Ó Coscara agus Caoimhín Ó Nualláin maidir leis an togra. Cúpla bliain ina dhiaidh sin socraíodh plaic ar chúl an leachta a áiríonn iad siúd a bhí freagrach as é a shocrú san ionad ina bhfuil sé.

Chuir Tom Pheadaí Mac Diarmada, Tom Bheartla Ó Flatharta agus Jimmy Chearra go mór le himeachtaí an Chumainn ón tús. Ag ócáid sa Phoitín Stil le linn Oireachtas Chois Fharraige 2014, tugadh aitheantas foirmeálta ar theastas maisiúil don saibhreas seanchais a bhí curtha ar aghaidh ag an triúr scéalaí sin. Roimhe sin arís, i mí na Nollag 1998, mar chomóradh ar na deich mbliana agus ceithre scór a bhí slánaithe ag Tom Pheadaí, d'eagraigh an Cumann seisiún scéalaíochta agus siamsaíochta ina ómós agus ag an ócáid sin bronnadh píosa breá ealaíne air a bhí snoite ag Diarmaid Mac an Adhastair.

Reáchtálann an Cumann sé cinn d'óicheanta seanchais idir Meán Fómhair agus mí an Aibreáin gach bliain agus de ghnáth is in Áras Uí Chadhain san Acadamh ar an gCeathrú Rua a thagann an comhlúadar le chéile. Bíonn breis is scór duine i láthair de ghnáth ar ó Chonamara Theas a bhformhór, ach ar uaire bíonn corrdhuine freisin a thugann an turas ón gClochán, ó chathair na Gaillimhe agus bíonn beirt a thagann go rialta ó Chathair na Mart (Déaglán Ó Ceallaigh agus Guy Racollet). Ag na seisiúin seo labhraíonn aoichainteoir ar ábhar éigin a gcuirfeadh an pobal spéis ann agus bíonn deis ag an lucht éisteachta a bhfuil curtha i láthair a phlé ar a suaimhneas le linn dóibh cupán tae a ól.

Léiríonn éagsúlacht na n-ábhar cainte a bhí á gcóradh ag na hoícheanta seanchais le roinnt blianta anuas an fhairsinge a bhaineann leis an réimse spéise ar a bhfreastalaíonn an Cumann. Bhí oícheanta againn, mar shampla, ar scéalaíocht agus ar scéalaíthe, ar amhráin agus amhránaíthe, ar cheol agus ar cheoltóirí, ar dhamhsa agus ar dhamhsóirí, ar bháid agus ar bhádóirí; bhí cainteanna ar an leigheas traidisiúnta, ar orthaí agus ar luibheanna; bhí plé ar na daoine maithe, ar an drochshuíl, ar an mbás, ar na paróistí eaglasta agus ar thuiscintí faoin saol eile; rinneadh plé ar chapailíní Chonamara agus ar dhéantús an phoitín agus b'iomaí sin oíche a tugadh suas d'eachtraí suimiúla bainteach leis an stair áitiúil agus le stair na tíre i gcoitinne. Sa bhliain 2016, mar shampla, bhí Éirí Amach na Cásca mar théama sna seisiúin ar fad agus aird faoi leith dírithe iontu ar nascanna na himeachta sin le Conamara.

Mar cheiliúradh ar dheich mbliana fichead a bheith slánaithe ag an gCumann i mbliana, tá beartaithe tabhairt faoi shuim sa bhéaloideas a spreagadh i measc na n-óg. Tá cuireadh á thabhairt do dhaltáí na hIdirbhliana fiosrú a dhéanamh faoi ghné éigin den bhéaloideas ina gceantar féin agus bronnfar duaiseanna ar thorthaí na n-iarrachtaí seo.

Tá an Cumann ag feidhmiú go bríomhar i gcónaí agus bíonn fáilte chuig na seisiúin roimh aon duine ar spéis leis/ léi freastal orthu. Más mian leat go gcoimeádfaí ar an eolas tú faoi na himeachtaí, déan teagmháil le Baba Uí Loingsigh ag Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge, An Cheathrú Rua (091-595101) nó le ríomhphost chuig baba.uiloingsigh@oegaillimh.ie Iarrtar ar dhaoine síntiús bliana (€15/€10) a íoc le costais na n-imeachtaí a ghlanadh, sin, nó síntiús beag a chur sa bhosca ar an oíche. Seo síos clár chainteanna na bliana seo romhainn a bheidh ar siúl in Áras Uí Chadhain, Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge, An Cheathrú Rua:

3 Deireadh Fómhair 2017

Breandán Mac Conamhna: *An Curach Traidisiúnta*

24 Deireadh Fómhair 2017

Éamon Ó Coistealbha: *Oireachtas na Gaeilge*

28 Samhain 2017

Síle Denvir: *Amhráin Chonamara*

30 Eanáir 2018

Pádraig Ó Héalaí: *'Tá Mo Mhargadh Déanta': Nósanna Cleamhnais in Éirinn*

27 Feabhra 2018

Micheál Ó Máille: *Pádraig Ó Conghaile — an Fear a Thug Pádraig Mac Piarais go Ros Muc*

20 Márta 2018

Máire Feiritéar: *Bailiúchán na Scol.*

Cuid den tslua ag oíche sheanchais